

บทที่ 11

ดุลการ

สุขุม นวลสกุล
วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ
วิทยา อิตนุพงศ์

1. ความนำ

ยานาจดุลการหรือยานาจในการตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมายเป็นยานาจที่สำคัญที่สุดยานาจหนึ่ง ข้อขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนหรือประชาชนกับนิติบุคคลอื่น ๆ จำเป็นที่จะต้องถูกตัดสินด้วยความถูกต้องและยุติธรรม จึงจะทำให้สังคมมีความยุติธรรม และเป็นภารมสำหรับสมาชิกของสังคม ด้านหากการพิพากษาตัดสินความเป็นไปอย่างไม่ยุติธรรมแล้ว ถึงบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะบริสุทธิ์ยุติธรรมอย่างไรก็ประ社会化ความหมายโดยสิ้นเชิง ดังนั้นในแต่ละประเทศจึงพยายามวางแผนการคดีของตนให้สามารถดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความยุติธรรมและมีหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

ในประเทศไทย “แต่เดิมมา.yanaจเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอย่างคดี หรือยานาจดุลการนี้อยู่ในองค์พระมหากษัตริย์ แม้จะได้โปรดเกล้าฯ ให้ถูกต้องเป็นผู้พิจารณาพิพากษาอย่างคดี “ได้ก็เป็นการกระทำการแทนพระองค์เท่านั้น พระมหากษัตริย์อาจทรงเห็นด้วยหรือจะกลับคำพิพากษาดังนั้น “เสียก็ได้”¹ ในสมัยสโขทัยสันนิษฐานว่า เสนานบดีกรมรังเป็นผู้ชี้ขาดความเห็นด้วยกับแผนกษัตริย์ ในสมัยอยุธยาเสนอต่อกำรมรังในระบบจตุสมกเป็นผู้ชี้ขาดความเห็นด้วย กษัยหังเมื่อมีการตั้ง สมบุหนายกและสมบุหกลาโนม อัครมหาเสนาบดีทั้งสองท่านที่เป็นผู้ชี้ขาดความต่าง ๆ เมื่อ ราชกาลที่ 5 ตั้งกระกรวงยุติธรรมขึ้นในปี พ.ศ. 2434 จึงได้มีการรวมคดีในกรุงเทพฯ ซึ่งมีอยู่ ในขณะนั้นเข้าด้วยกัน และมีพระราชบรมนูญคดีหัวเมือง ร.ศ. 114 (พ.ศ. 2439) จักระเป็นบ คดีหัวเมืองขึ้น² ต่อมาภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติให้ใช้พระราชบรมนูญคดีหัวเมือง พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นกฎหมายที่จัด ระบบการคดีตั้งที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

2. ค่าตอบแทน

ค่าตอบแทนที่ต้องจ่ายให้กับผู้พิจารณาคดีเมื่อมีการกระทำการพิจารณาคดีเป็น 3 ชั้น คือ ค่าชั้นต้น ค่าอุทธรณ์ และค่าฎีกา

1. ศาลชั้นต้น คือ ศาลที่รับฟ้องในตอนที่เริ่มคดี คดีทุกคดีจะต้องเริ่มดำเนินที่ศาลชั้นต้น ทั้งในทางแพ่ง อาญา และล้มละลาย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษให้อำนาจพิจารณา พิพากษาเฉพาะคดีบางประเภท เช่น ศาลมติเด็กและเยาวชน ศาลแรงงาน ศาลภาษี ศาลชั้นต้นมี 7 ประเภทคือ

1.1 ศาลแพ่ง ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีล้มละลาย ทั้งปวง เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแพ่งชนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรี และศาลแขวงในกรุงเทพฯ ในกรุงเทพฯ จะมีศาลแพ่งชนบุรีอีกศาลหนึ่งที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีแพ่ง และคดีล้มละลายทั้งปวงที่อยู่ในเขตอำนาจ

1.2 ศาลอาญา ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง เว้นแต่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลอาญาชนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรีและศาลแขวงในกรุงเทพฯ ศาลอาญาบังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีความสำคัญซึ่งไม่มาจากการในต่างจังหวัด ตามคำสั่งของประธานศาลฎีกาด้วย

ในกรุงเทพฯ จะมีศาลอาญาชนบุรีอีกศาลหนึ่งที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีอาญาทั้งปวงที่อยู่ในเขตอำนาจ

1.3 ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งซึ่งมีราคารหัสสินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องร้องไม่เกิน หนึ่งหมื่นบาท และคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้จำกัดไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖ หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ศาลแขวงจะลงโทษจำกัดกันกว่า ๖ เดือน หรือปรับกันหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้ ศาลแขวงตั้งขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระในการพิจารณาคดีของ ศาลแพ่ง ศาลอาญา และศาลจังหวัด

ศาลแขวงในกรุงเทพฯ มี ๘ ศาล ได้แก่ ศาลแขวงพระนครใต้ ศาลแขวง พระนครเหนือ ศาลแขวงชนบุรี ศาลแขวงพระโขนง ศาลแขวงดุสิต และศาลแขวงตลิ่งชัน ส่วนในต่างจังหวัดมีเฉพาะในจังหวัดใหญ่ ๆ เท่านั้น มีจุบันมีอยู่ใน ๒๐ จังหวัด จังหวัดละ ๑ ศาลคือ ศาลแขวงนนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม พระนครศรีอยุธยา สมบูรี ชลบุรี นครราชสีมา สุรินทร์ อุบลราชธานี อุดรธานี ขอนแก่น เชียงใหม่ ลำปาง พิษณุโลก นครสวรรค์ ราชบุรี สุพรรณบุรี นครศรีธรรมราช ตราด ยะลา และศาลแขวงสงขลา

1.4 ศาลจังหวัด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่ง คดีล้มละลาย และคดีอาญา ทั้งปวง ในกรุงเทพฯ มีอยู่หนึ่งแห่งคือ ศาลจังหวัดมีนบุรี

ปกติจังหวัดทุกจังหวัดต้องมีศาลจังหวัดประจำปีละน้อย ๑ ศาล ซึ่งมีเขต

ย่านางคุณเขตท้องที่ปกครองหัวจังหวัด แต่บางจังหวัดซึ่งมีศาลจังหวัดตั้งแต่ 2 ศาลขึ้นไป เนื่องจากอำนาจของศาลจังหวัดจะถูกแบ่งกันไปตามกฎหมาย

ศาลจังหวัดมีชื่อตามจังหวัดนั้นๆ เช่น ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น แต่ในจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่า 1 แห่ง ศาลจังหวัดมักตั้งอยู่ ณ ที่ดัง ของอำเภอใหญ่ ปัจจุบันมีอยู่ 22 ศาลคือ ศาลจังหวัดรัฐบุรี ศาลจังหวัดกินทร์บุรี ศาลจังหวัดภูเขียว ศาลจังหวัดแม่สะเรียง ศาลจังหวัดแม่สอด ศาลจังหวัดสารคาม ศาลจังหวัดหล่มสัก ศาลจังหวัดป่าหมัน ศาลจังหวัดทุ่งสง ศาลจังหวัดหัสส่วน ศาลจังหวัดเชียง ศาลจังหวัดตะกั่วป่า ศาลจังหวัดเบตง ศาลจังหวัดสีคิว ศาลจังหวัดฝาง ศาลจังหวัดนาหวี ศาลจังหวัดกันทรลักษณ์ ศาลจังหวัดบัวใหญ่ ศาลจังหวัดสวางดened ศาลจังหวัดนางรอง ศาลจังหวัดพัทยา และศาลจังหวัดเดชอุดม

1.5 ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่ง เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนที่อายุไม่ครบ 18 ปีกระทำการความผิดทางอาญา และ อายุไม่ครบ 20 ปี กระทำการความผิดทางแพ่ง จะต้องดำเนินคดีทางศาลเยาวชนและครอบครัว ปัจจุบันมีศาลเด็กและเยาวชนกลางที่กรุงเทพฯ และมีศาลเด็กและเยาวชนจังหวัดอีก 10 แห่ง คือ ที่จังหวัดสงขลา นครราชสีมา เชียงใหม่ อุบลราชธานี ระยอง สุราษฎร์ธานี นครสวรรค์ ขอนแก่น ราชบุรี และพะเยา

1.6 ศาลแรงงาน เป็นศาลชั้นเพื่อเริ่มจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2522 โดยมีหน้าที่พิจารณา คดีเกี่ยวกับเรื่องจ้างแรงงาน คดีเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ รวมทั้งคดีละเมิดระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ศาลแรงงาน แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ ศาลแรงงานกลาง ศาลแรงงานภาค และศาลแรงงานจังหวัด แต่ ปัจจุบันนี้ยังคงได้ไม่ทั่วถึง ศาลแรงงานจัดเป็นศาลชั้นต้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างกับ ศาลชั้นต้นประเภทอื่น เมื่อพิจารณาพิพากษาแล้ว หากมีการอุทธรณ์ในข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ ตรงไปยังศาลฎีกาโดยที่เดียวไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์

1.7 ศาลภาษีอากร เป็นศาลชั้นเพื่อเริ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2530 มีอำนาจพิจารณา พิพากษาคดีภาษีอากร ซึ่งมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งโดยทั่วไป เพราะเป็นข้อพิพาท ระหว่างเอกชนกับรัฐอันเนื่องมาจากการประเมินหรือการจัดเก็บภาษีอากร ศาลภาษีอากรกลาง มีเขตอำนาจศาลอยู่กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม นนทบุรี และ ปทุมธานี และอาจมีพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลภาษีอากรจังหวัดได้ ขึ้นตอนการพิจารณาคดี คล้ายกับศาลแรงงาน คือการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลภาษีอากรให้อุทธรณ์ไปยัง ศาลฎีกาโดยที่เดียว โดยไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการ พิจารณาคดี

1.8 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จัดตั้งขึ้นโดยพระราชนูญติด
จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญา
และการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 โดยมีเหตุผลในการจัดตั้งเพื่อให้คดีทรัพย์สินทางปัญญา
และการค้าระหว่างประเทศซึ่งเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและคดีแพ่งโดยทั่วไป
ได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
และการค้าระหว่างประเทศ และมีบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวเข้ามา
ร่วมพิจารณา และพิพากษาคดีด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพ
ยิ่งขึ้น

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
และคดีแพ่งเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศซึ่งคดีอาญาได้แก่ คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า
ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตรตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร รวมทั้งคดี
พิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ส่วนคดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อ
ขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ
การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวเนื่องคดีแพ่งกับเลตเตอร์ออฟ
เครดิต คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักกันเรือ การทุ่มตลาดและการอุดหนุนสินค้า หรือการให้บริการจากต่าง
ประเทศ และอำนาจศาลนี้ยังคุ้มไปถึงคดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของ
ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ

และดำเนินปัญหาประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยว่าคดีใดจะอยู่ในอำนาจของศาล
ทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศหรือไม่ และให้คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาเป็น^{ที่สุด}

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีเขตศาลในกรุงเทพมหานคร
จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี
(ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง) และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีอำนาจในท้องที่จังหวัดอื่นๆ ด้วย และคำพิพากษาหรือคำสั่งของ
ศาลทรัพย์สินทางปัญญา หากมีการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายให้อุทธรณ์
ไปยังศาลฎีก้าได้โดยตรงไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์

2. คำอุทธรณ์ เป็นศาลชั้นกลางมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งแพ่งและอาญาที่คุ้มครองอุทธรณ์ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ “สำหรับคดีที่ศาลชั้นต้นลงโทษประหารชีวิต แม้คุ้มครองจะมิได้อุทธรณ์ แต่กฎหมายก็ยังไม่ให้คดีถึงที่สุด โดยให้ศาลมีสั่งสำนวนคดีมาให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีนั้นอีกรังหนึ่ง เพื่อความรอบคอบและป้องกันความผิดพลาดที่อาจเกิดมิได้ในคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น”³

1-3 ศาลอุทธรณ์ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ

ศาลอุทธรณ์ภาค 3 ศาลมีกำหนดวันพุธที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2562 ที่ห้องหมายเลข 101 ชั้น 10 ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ถนนสุขุมวิท ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50100 ประเทศไทย

3. ศาสตร์คือศาสตร์สูงสุด มีอยู่ศาสตร์เดียว ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว แต่คุ้มความยังไม่พอใจ และถูกขึ้นมาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการถือครองได้พิจารณาพิพากษาไปแล้วถือเป็นที่สุดเด็ดขาด⁴

คดีทุกคดีจะต้องเริ่มต้นจากคลัชชันตันทั้งสิ้น แต่จะเริ่มที่คลัชชันดันประเกิดได้เมื่อยกับสักษณะของคดีและสถานที่เกิดคดี อย่างไรก็ตามการดำเนินการพิจารณาของศาลนั้นเป็นเรื่องสับซับซ้อนเกินกว่าที่ประชาชนกรรมดาสามารถเข้าใจได้ศึกษาวิชากฎหมายโดยเฉพาะจะใช้ได้ แต่ดำเนินได้ถูกต้องเมื่อตกเป็นโจทก์หรือจำเลย สำหรับในคดีอาญาที่นำไปและคดีแพ่งบางกรณีพนักงานอัยการซึ่งเป็นข้าราชการของรัฐจะทำหน้าที่เสนอตัวแทนผู้เสียหายในการฟ้องจำเลยต่อศาล⁴ นอกเหนือไปนี้ศาลมักจะให้โอกาสแก่คู่ความได้มีผู้ช่วยเหลือดำเนินการคือทนายความ ในกรณีที่ยากจนไม่มีเงินจ้างทนายความศาลจะจัดหาทนายความให้ รัฐธรรมนูญฯ 2521 ถึงกับกำหนดประกันข้อเนื้อไว้ว่า “ในการฟ้องผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ยากไร้ ไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจัดหาทนายความสำหรับตนเองได้บุคคลดังกล่าวอย่าลืมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากการรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”⁵

3. កម្មករណការទូតាការ (ក.ព.)

รัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับจะมีบทบัญญัติระบุว่า “ผู้ศึกษาฯย่อมมีอิสระในการพิจารณา
ศึกษาเรื่องใดก็ได้ให้เป็นไปตามกฎหมาย” เพื่อความเป็นธรรมสำหรับทุกคนในสังคม หลัก

ประกันสำหรับผู้พิพากษาที่จะสามารถมีอิสระในการวินิจฉัยคดีโดยปราศจากอิทธิพลจากฝ่ายอื่นที่บีบบังคับเปลี่ยนคำพิพากษา คือการกำหนดให้มีคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) เป็นองค์กรอิสระดำเนินการให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการแต่งตั้ง ย้าย ถอนถอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา หมายความว่าการให้คุณให้โทษกับผู้พิพากษานั้นขึ้นอยู่กับคณะกรรมการตุลาการ ฝ่ายบริหารจะดำเนินการตามใจชอบไม่ได้ การกำหนดเช่นนี้ทำให้ฝ่ายบริหารไม่สามารถใช้อิทธิพลแทรกแซงการตัดสินคดีของผู้พิพากษาได้

คณะกรรมการดูแลการซื้อเป็นองค์กรควบคุมข้าราชการดูแลการ ประกอบด้วย

(1) ประธานศาลฎีกา เป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละชั้นศึกษา ได้แก่ ศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์ ศาสตราจารย์ทุறรัตน์สีคุณ ศาสตราจารย์ดันสองคุณ ซึ่งเป็นข้าราชการครุลากการในแต่ละชั้นศึกษา และได้รับเลือกจากข้าราชการครุลากการในแต่ละชั้นศึกษา

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คน ซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการดุลการ และได้รับเลือกจากภาครัฐ

คุณสมบัติ ลักษณะด้วยห้ามและวิธีเอกสารกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ

หน่วยธุรการของศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเจ้าหน้าที่การสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา

การแต่งตั้งเลขานุการสำนักงานศาลยุติธรรมดังที่ได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการ
คุ้มครองสิทธิฯ

สำนักงานศาลยุติธรรมมีส่วนในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

4. สิทธิของผู้นับถือศาสนาอิสลามในสี่จังหวัดภาคใต้

ปกติผู้ที่อยู่ในประเทศไทยเดียวกันย่อมได้รับการพิทักษ์ และคุ้มครองด้วยกฎหมายฉบับนี้เดียวกัน แต่สำหรับประเทศไทยมีการยกเว้นในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ คือ ศรีสะเกษ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลาม ๑ พ.ศ. ๒๔๘๙ ออกใช้บังคับในคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัว และมรดกของคนไทยอิสลาม เผระในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ดังกล่าว ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณกว่าร้อยละ 80 เป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลามมีลักษณะพิเศษจากศาสนาอื่น คือ นอกจะจะเป็นกฎหมายศักดิ์ธรรมแล้ว ยังเป็นกฎหมายในการใช้ชีวิตอีกด้วย ศาสนาอิสลามมีบทพระราชบัญญัติเกี่ยวกับครอบครัวมีลักษณะพิเศษไปจากลักษณะครอบครัวในสังคมไทยโดยทั่วไป การยินยอมให้ใช้กฎหมายทั่วไปในการตัดสินคดีเพื่ออนุโลมให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ได้รักษาสิทธิของคนของที่มิได้นับถือศาสนาอิสลามไว้ด้วยคือ กำหนดค่า คดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก จะตัดสินตามกฎหมายแห่งศาสนาได้ก็ต่อเมื่อคดีเป็นอิสลามิกชนทั้งคู่ ถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามแล้ว ก็ห้ามมิให้ถือกฎหมายแห่งศาสนาอิสลามบังคับคดีนอกจากนี้ พ.ร.บ. ว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามนี้บังคับใช้เฉพาะในอาณาเขต 4 จังหวัดภาคใต้เท่านั้น คนไทยอิสลามในเขตอื่น ๆ เกิดกรณีขัดแย้งในคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดก ไม่มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีตามกฎหมายอิสลาม

ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยพิพากษาขึ้นขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับครอบครัวและมรดกของบุคคลซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม คือ พระยาศรีบุตรธรรม คำวินิจฉัยของพระยาศรีบุตรธรรม ในข้อกฎหมายอิสลามให้ถือเป็นเคียงข้างสำคัญคืนนี้ ๆ การบรรจุแต่งตั้งพระยาศรีบุตรธรรมเป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยให้พิจารณาจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

๕. ศาสตร์พิเศษ

ศาสตร์พิเศษคือศาสตร์ที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นเป็นศาสตร์เพื่อพิจารณาศึกษาด้านหนึ่งๆ ก็ได้โดยเด็ดขาดเมื่อพิจารณาศึกษาแล้วก็หมดสภาพไป ศาสตร์พิเศษของไทยที่เคยจัดตั้งมาเป็นการจัดตั้งโดยการเสนอของรัฐบาลในรูปของพระราชบัญญชีซึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ศาสตร์พิเศษที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นแต่ละครั้งมักถูกพิจารณาไว้ เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการที่จะกำชับฝ่ายตรงกันข้ามโดยอาศัยอำนาจและอิทธิพลตลอดจนเสียงข้างมากในรัฐสภาที่ตนมีอยู่ประกอบเพื่อให้แลดูยกตัวเอง เพราะการที่ผู้ต้องหาคนใดถูกดำเนินคดีในศาสตร์พิเศษหมายความว่าผู้ต้องหานั้นไม่ได้รับการดำเนินคดีในศาลมีติยุติธรรมที่มีอยู่

ศาสตร์พิเศษที่เคยมีมาได้รับการจัดตั้งขึ้นในรูปพระราชบัญญชีโดยอาศัยช่องทางจากบทบัญญชีรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้ระบุห้ามการจัดตั้งไว้ (ธรรมนูญ 27 มิถุนายน 2475 และรัฐธรรมนูญ 2475 ไม่ได้ระบุห้ามไว้) คดีที่ถูกขึ้นคดีโดยศาสตร์พิเศษมี กบฏบวรเดช (ฤกษ์ 2476), กบฏนายสิน (สิงหาคม 2478) ในสมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา และกบฎ 18 ต.พ. (มกราคม 2481) ในสมัยรัฐของ พล. พิบูลสงคราม^{๑๐} จะเห็นได้ว่าระบบศาสตร์พิเศษจะถูกจัดตั้งขึ้นพิจารณาเฉพาะคดีที่จำเลยเป็นผู้ต้องหาว่ากบฏคิดสัมสังรัฐบาลเท่านั้น และกรรมการของศาสตร์พิเศษก็เป็นบุคคลที่แต่งตั้งโดยฝ่ายบริหาร แม้จะฝ่ายการพิจารณาของศาลเป็นฝ่ายของรัฐบาล เพราะฉะนั้นจึงพิจารณาได้ว่าศาสตร์พิเศษคือศาลงของฝ่ายบริหารนั้นเอง เพราะฉะนั้นจึงไม่มีหลักประกันอันใดว่า ผู้ต้องหาจะได้รับความยุติธรรม นอกเหนือไปจากการศาลมีติยุติแล้ว คดีนี้ถือเป็นที่สุดเด็ดขาดผู้ต้องหาไม่มีสิทธิจะอุทธรณ์ ผิดกับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลมีติยุติธรรม

เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงในเรื่องอำนาจตุลาการ รัฐธรรมนูญเก็บไว้ทุกฉบับนับแต่ฉบับ พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา ยกเว้นธรรมนูญฯ 2502, ธรรมนูญฯ 2515, รัฐธรรมนูญฯ 2519 และธรรมนูญฯ 2520 จึงได้มีบทบัญญชีห้ามจัดตั้งศาลมีติยุติเพื่อพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งโดยเด็ดขาดแทนศาลมีติยุติธรรม

ธรรมนูญฯ 2502, ธรรมนูญฯ 2515, รัฐธรรมนูญฯ 2519, ธรรมนูญฯ 2520, และธรรมนูญฯ 2534 จัดได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีลักษณะให้ความเป็นเอกภาพแก่ฝ่ายบริหาร โดยให้ นายกรัฐมนตรีสามารถใช้อำนาจสูงสุดเด็ดขาดทั้งทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการในบางกรณี อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีนี้ปรากฏในมาตรา 17 ของธรรมนูญฯ 2502, ธรรมนูญฯ 2515, มาตรา 21 ของธรรมนูญฯ 2519, และมาตรา 27 ของธรรมนูญฯ 2520 และธรรมนูญฯ 2534

สำหรับธรรมนูญฯ 2534 กำหนดไว้เป็นพิเศษ คือให้ประชาชนสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติสามารถใช้อำนาจเด็ดขาดนี้ได้เช่นเดียวกับนายกรัฐมนตรี หรืออาจใช้ร่วมกับนายกรัฐมนตรีได้ โดยความเห็นชอบของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีและสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

มาตรา 27 ของธรรมนูญฯ 2534 กำหนดว่า

ในการณ์ที่ประธานสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีเห็นเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการป้องกัน รักษาหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบุ่นทำลายความสงบเรียบร้อย หรือความมั่นคงแห่งชาติ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศไทย หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็นการก่อความหรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศื่อธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศไทย หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันใช้ธรรมนูญการปกครองนี้ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร ให้ประธานสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและนายกรัฐมนตรี ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมร่วมระหว่างสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติกับนายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำการของประธานสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีหรือคำสั่งหรือการกระทำที่ได้สั่งหรือกระทำร่วมกันรวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งหรือการกระทำการหรือการปฏิบัติที่ขอบด้วยกฎหมาย

เมื่อประธานสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือนายกรัฐมนตรีหรือประธานสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและนายกรัฐมนตรีได้สั่งการหรือกระทำการใดไปตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้รายงานประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อแจ้งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบ

มาตรา 27 นี้ทำให้ฝ่ายบริหารโดยนายกรัฐมนตรีและประธานสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติใช้อำนาจดุลการได้อย่างสมบูรณ์ในกรณีต่าง ๆ ที่เห็นว่าสมควรใช้องค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจนี้ของนายกรัฐมนตรี คือคณะรัฐมนตรีและสภารักษากาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ถ้าองค์กรทั้งสองให้ความเห็นชอบนายกรัฐมนตรีและประธานสภารัฐ. ก็สามารถใช้อำนาจตามมาตรา 27 นี้ได้ เมื่อกระทำการไปแล้วเพียงแต่แจ้งให้

สภากรับเท่านั้น สภาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยเลย เงื่อนไขที่จะใช้มาตรา 27 กำหนด
ขอนขดไว้ก็ว่างช่วงจนอาจกล่าวได้ว่าสามารถใช้ได้ในทุกกรณีที่นายกรัฐมนตรีหรือประธาน
สภารัฐ. ต้องการ เมื่อพิจารณาจากหลักการจะเห็นได้ว่ามาตรา 27 นี้ฝ่ายบริหารสามารถ
ใช้อำนาจดุลการได้อีกระหว่างการจัดตั้งศาลพิเศษอีก เพราะการจัดตั้งศาลพิเศษจะต้องตรา
เป็นพระราชบัญญัติซึ่งหมายถึงต้องได้รับการเห็นชอบจากสภาเสียงก่อนจึงจะมีผลต่อไป แต่
มาตรา 27 นี้ สภาไม่มีอำนาจอันได้เดินออกจากการเป็นฝ่ายรับทราบเท่านั้น

จุดประสงค์ในการให้อำนาจพิเศษนี้แก่นายกรัฐมนตรีอาจพิจารณาได้ว่า ต้องการให้
สามารถใช้อำนาจได้อย่างรวดเร็วทันกับเหตุการณ์ เป็นการกำราบผู้ที่คิดจะกระทำการผิดกฎหมายให้
เกิดความหวาดกลัวไม่กล้ากระทำ แม้ในหลักการจะกำหนดข้อบ่งชี้ไว้ร่างช่วงมาก แต่นายกรัฐมนตรีจะต้องมีความรอบคอบและระมัดระวังในการที่จะใช้อำนาจตามมาตรานี้ มีฉะนั้นแล้ว
อาจถูกวิพากษาว่าเป็นผิดชอบหรือใช้อำนาจไม่เป็นธรรม และมีผลต่อความศรัทธาและ
เสียหายของรัฐบาล

6. ศาลทหาร¹²

ศาลทหารคือศาลที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2498 ศาล
ทหารสังกัดอยู่กับกระทรวงกลาโหม “ทุกจังหวัดทหารให้มีศาลงchengหัวดททหารศาลมหึ่ง เว้นแต่
จังหวัดทหารที่มีการตั้งกองบัญชาการณ์ศาลมหึ่ง และทุกมณฑลทหารให้มีศาลมณฑลศาลมหึ่ง
เว้นแต่เขตยศทหารที่ตั้งศาลมหึ่ง “ต้องกฎหมาย ทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำได้เป็น¹³
บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำการ และมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลได้ที่กระทำการผิด
ฐานะเมืองอำนาจศาลมหึ่ง จึงพิจารณาความแพ่ง”¹⁴

บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตามปกติได้แก่ทหาร นักเรียนทหาร และทหารกองเกิน
ที่ถูกเรียกเข้าประจำการ ในการที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำการผิดร่วมกับบุคคล
ที่อยู่นอกอำนาจศาลทหาร หรือเป็นคดีที่เกี่ยวพันกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน หรือคดีที่
ต้องดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชน ก็ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารต้องขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษา
ของศาลพลเรือนธรรมด้วย

ในระหว่างที่มีการประการใช้กฎหมายการศึก ผู้มีอำนาจประการใช้กฎหมายการศึก “มี
อำนาจประการให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งการกระทำการผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประการ
ใช้กฎหมายการศึกและในระหว่างที่ใช้กฎหมายการศึกตามที่ระบุไว้ในปัญชิตอห้ายพระราชบัญญัติทุก
ข้อหรือแต่บางข้อ และหรือบางส่วนหรือบางข้อใดข้อหนึ่งได้ ทั้งมีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติม
หรือยกเลิกประการดังกล่าวด้วย”¹⁵ เพราะฉะนั้นในระหว่างใช้กฎหมายการศึกในเขตใด ศาลพลเรือน

หรือศาสตร์ดิบุติธรรมคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาได้อย่างปกติ ยกเว้นแต่คดีอาญาบางคดีที่ผู้ประการใช้กฎหมายอัยการศึกจะบุไร้ว่าให้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลทหาร¹⁶ เฉพาะผู้ที่กระทำการผิดในคดีที่กำหนดไว้เท่านั้นไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือนในเขตที่ประการใช้กฎหมายอัยการศึกต้องขึ้นศาลทหาร

คดีที่ถูกกำหนดห้ามประการใช้กฎหมายอัยการศึกว่าต้องขึ้นสู่ศาลทหารนี้จะอุทธรณ์และฎีกาไม่ได้ แต่สามารถตั้งทนายความได้ ยกเว้นแต่คดีที่เป็นความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชนิรันดร์ ซึ่งทางกฤษณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คดีความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในและภายนอกราชอาณาจักรและความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 คดีทั้ง 3 ประเกณ์ไม่อนุญาตให้มีทนายความ อย่างไรก็ตามต่อมาได้มีประกาศคณะปฏิริษัทฉบับที่ 25 (๘ พ.ย. ๒๐) เปิดโอกาสให้จำเลยแต่งทนายความแก้ต่างในคดีทุกประเกณ์ได้ จึงมีผลให้คดีทุกคดีแม้จะขึ้นศาลทหารจำเลยก็สามารถมีทนายความได้

เมื่อคณะปฏิริษัทประกาศปักครองแผ่นดินยึดอำนาจการปักครองเมื่อ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ได้ประกาศใช้กฎหมายอัยการศึกทั่วประเทศ และได้แต่งตั้งให้ศาลจังหวัดและศาลอุทธรณ์เป็นศาลทหารด้วย รวมทั้งแต่งตั้งให้อธิบดีผู้พิพากษาภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา ผู้พิพากษาศาลอาญา และผู้พิพากษาศาลจังหวัด ทุกศาลให้มีฐานะเป็นดุลการศาลทหารด้วย นอกจากนี้ศาลและพนักงานอัยการก็มีฐานะเป็นของทหารด้วย จึงเท่ากับว่าพลเรือนที่กระทำการผิดในคดีอาญาตามที่ระบุไว้ในท้ายประกาศกฎหมายอัยการศึก ก็คงได้รับการพิจารณาพิพากษาจากผู้พิพากษาของศาลพลเรือนเดิมนั้นเอง เพียงแต่ต้องมีกระบวนการแบบศาลทหาร

7. ความสั่งท้าย

รัฐธรรมนูญโดยปกติเก็บทุกฉบับระบุว่าการจัดตั้งศาลจะกระทำได้ด้วยพระราชบัญญัติเท่านั้น “ทั้งนี้เพื่อให้ฝ่ายบริหารต้องนำเรื่องขอตั้งศาลในท้องที่ได้ ก็ตามไปสู่การพิจารณาของฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อให้สมाचิกสภารชีชเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยได้รับรู้และเห็นชอบด้วย”¹⁷ เป็นการป้องกันไม่ให้ฝ่ายบริหารมีสิทธิที่จะจัดการด้านคุกคารไปโดยพลการ การให้ข้อความหนึ่งชอบจากสภากในการจัดตั้งศาลจึงเท่ากับประسنก์ที่จะให้อยู่ในความควบคุมตัดสินใจขององค์กรที่ถือว่าเป็นที่แสดงเจตน์จิตของประชาชน รัฐธรรมนูญบางฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญฯ ๒๕๑๗ ได้มีบทบัญญัติอนุญาตให้จัดตั้งศาลเพื่อกิจการเฉพาะด้านที่มีปัญหาสับซ้อนเป็นเรื่องของกิจการนั้นโดยเฉพาะ ที่การตัดสินใจจัดปัญหาต้องอาศัยความเข้าใจและเชี่ยวชาญในปัญหาของสาขานั้น ๆ เช่น ศาลปักครอง ศาลในสาขาแรงงาน สาขาภาษี และสาขาสังคม เป็นต้น แต่ได้ระบุไว้เช่นกันว่า การจัดตั้งศาลเฉพาะสาขานี้จะต้องดำเนินพระราชนูญด้วยการณ์ที่มี

การจัดตั้งศาลในสาขาต่าง ๆ เมื่อมีคดีเกิดขึ้น และมีปัญหาความเด็นแคลนควรพิจารณาในศาลสถิตยุติธรรมหรือศาลสาขาก่อน ในขณะที่ดำเนินการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ รวมทั้งรัฐธรรมนูญฯ 2519 ไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลเฉพาะด้านไว้ คงมีกำหนดเฉพาะในรัฐธรรมนูญฯ 2517 เท่านั้น.

เชิงอรรถ

- ¹ศักดิ์ พาสุนนิรันต์, การปกครองของไทย (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514), 193-4.
- ²สมวงศ์ เกษมสิน, การปกครองของไทย (ไทยรัฐนาพาณิช, 2515), 96 - 7.
- ³เล่มเดียวกัน, 99.
- ⁴ประภาณ อวยชัย, "กระทรวงยุติธรรมกับการพัฒนานโยบายความมั่นคงของชาติ," คุณภาพ 3:2 (ม.ค.-เม.ย. 2534), 106-18.

- ⁵มาตรา 29, รัฐธรรมนูญฯ 2521.
- ⁶สมฤทธิ์ รัตนตรา, ศาลสถิตยุติธรรม, 77 - 9.
- ⁷ศักดิ์ พาสุนนิรันต์, การปกครองของไทย, 194 - 5.
- ⁸"อภิปราย, รัฐนกรรบพื้นบ้านไทย-มลายู," วารสารธรรมคำแหง ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม 2518), 18.
- ⁹เล่มเดียวกัน, 21 - 2.

- ¹⁰ประเสริฐ ปัทุมสุกานต์, (บันทึก), รัฐสภาไทยในรอบสี่เดือนสองปี (ช.ชนบทการช่าง, 2517), 95, 210 และ 286.
- ¹¹มาตรา 21, รัฐธรรมนูญฯ 2519. (มาตรา 17 ตามธรรมนูญฯ 2502 และ 2515 ที่มีหลักการคล้ายคลึงกับมาตรา 21 นี้ บิดกันตรงที่ว่าการใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 17 ให้ใช้โดยมิข้องคดีรัฐมนตรี เพราะธรรมนูญฯ ทั้ง 2 ฉบับไม่มีสภาก็ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี.)

¹²สาระของศาส�패ในหนังสือนี้ ส่วนใหญ่ได้มาจากบทโทรทัศน์รายการ "รวมคำแหงปฏิทัศน์ ครั้งที่ 1/2520" โดย ศ.ก.ก้าว พันธุ์ลักษณ์ แห่งวิทยาลัยสถาโนมิโตรหัตถศรี 10 หาดใหญ่ 16 ม.ค. 20.

¹³มาตรา 8, พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลาททหาร พ.ศ. 2498.

¹⁴มาตรา 13, พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลาททหาร พ.ศ. 2498.

¹⁵มาตรา 7, พระราชบัญญัติกฎหมายการศึก พ.ศ. 2457.

¹⁶บัญชีท้ายคำสั่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและบันทึก 1 ที่ประกาศยกเว้นการศึกและบันทึก กำหนดความผิดที่จะต้องขึ้นสู่ศาลมีดังนี้ (1) ความผิดต่อพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (มาตรา 107 - 112), (2) ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐบาลและภยันตรายต่อราชอาณาจักร (มาตรา 113 - 129), (3) ความผิดต่อสัมพันธ์ไม่ดีกับต่างประเทศ (มาตรา 130 - 135), (4) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ฐานเป็นอันธิญาณ เป็นช่องโจร และการมัวสุมประชุมกันใช้กำลังประทุร้าย ญี่ปุ่นจะประทุร้ายหรือกระทำการใดให้เกิดการรุุ่นราษฎร์ในบ้านเมือง (มาตรา 209-216), (5) ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยต่อประชาชน (มาตรา 217-239), (6) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ฐานจัดหรือล่อ诱人เด็กหญิงไปเพื่อการอนาจารหรือสำเร็จความใคร่ของผู้อื่น (มาตรา 284-285), (7) ความผิดต่อชีวิต (มาตรา 288-294), (8) ความผิดต่อร่างกาย (มาตรา 295-300), (9) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ฐานลักทรัพย์ วิ่งราว กระซิบ เอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ และร้ายของโจร (มาตรา 334-340 ทวิ, และมาตรา 357-360 ทวิ), (10) กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495.

¹⁷ศักดิ์ พาสุนนิรันต์, การปกครองของไทย, 195.

ภาคผนวกบทที่ 11 (1)

คุณธรรมนุญ

อุบุน นาวสกุล

รู้ภารมณ์เป็นกุญแจสูงสุดในการปกครองประเทศ มีหลักการกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการในการปกครอง ขอบเขตอำนาจขององค์กรการเมืองต่าง ๆ ตลอดจนสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน เนื่องจากรู้ภารมณ์เป็นกุญแจหลักของประเทศไทย กุญแจอันได้ภายในรัฐจะมีบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกับรู้ภารมณ์อยู่ได้ ในกรณีที่มีข้อสงสัยว่า กุญแจที่บัญญัติขึ้นมา้นั้นจะขัดหรือแย้งต่อนบทบัญญัติแห่งรู้ภารมณ์หรือไม่จึงต้องมีการวินิจฉัย “การยอมรับนับถือว่ารู้ภารมณ์มีความสำคัญยิ่งแสดงออกโดยการที่มีคุณธรรมรู้ภารมณ์ หรือคุณธรรมนุญมีหน้าที่ตรวจสอบพิจารณาดูว่า การกระทำหรือกุญแจที่ยกร่างขึ้นนั้น ขัดหรือแย้งต่อรู้ภารมณ์หรือไม่”

รู้ภารมณ์ของไทยไม่ได้กำหนดให้มีคุณธรรมรู้ภารมณ์ทุกฉบับไป รู้ภารมณ์ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณธรรมรู้ภารมณ์ไว้คือ รู้ภารมณ์ฯ 2489, รู้ภารมณ์ฯ 2492, รู้ภารมณ์ฯ 2495, รู้ภารมณ์ฯ 2511, รู้ภารมณ์ฯ 2517, และรู้ภารมณ์ฯ 2521

คุณธรรมนุญแต่เดิมเป็นเรื่องของรู้สึกโดยเฉพาะ เช่น รู้ภารมณ์ฯ 2489 ซึ่งเป็นรู้ภารมณ์ฉบับแรกที่กำหนดให้มีคุณธรรมรู้ภารมณ์ บัญญัติไว้ว่า “ถ้ามีคุณธรรมรู้ภารมณ์ ประกอบด้วยบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรู้สึกแต่งตั้งขึ้นเป็นประธานคุณธรรม และคุณธรรมอิกติบศิคน”² ภายหลังรู้ภารมณ์ฉบับต่อ ๆ มาคือ รู้ภารมณ์ฯ 2492, รู้ภารมณ์ฯ 2495, รู้ภารมณ์ฯ 2511, และรู้ภารมณ์ฯ 2521 ได้เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์โดยให้ฝ่ายคุณธรรมและข้าราชการประจำเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคุณธรรมรู้ภารมณ์โดยตำแหน่ง เช่น อธิบดีกรมอัยการ, ประธานศาลฎีกาฯ ร่วมกับบุคคลซึ่งฝ่ายรู้สึกเป็นผู้แต่งตั้งอีกจำนวนหนึ่ง 3 หรือ 4 คนขึ้นอยู่กับแต่ละรู้ภารมณ์

สำหรับผู้เป็นประธานคุณธรรมรู้ภารมณ์ รู้ภารมณ์ฯ 2495 กำหนดให้ประธานคุณธรรมเป็นประธาน ส่วนรู้ภารมณ์ฯ 2492 และรู้ภารมณ์ฯ 2511 กำหนดให้ประธานคุณธรรม เป็นประธาน คุณธรรมสึกษาเป็นประธาน รู้ภารมณ์ฯ 2511 ให้ประธานรู้สึกษาเป็นประธาน ซึ่งก็เท่ากับให้ประธานคุณธรรมเป็นหนึ่งสอง เพราะรู้ภารมณ์ฉบับนี้ให้ประธานคุณธรรมสึกษาเป็นประธานรู้สึกษา

รู้ภารมณ์ฯ 2517 เป็นรู้ภารมณ์ที่กำหนดรูปแบบคุณธรรมรู้ภารมณ์ผิดไปจากรู้ภารมณ์ฉบับอื่น ๆ โดยให้คุณธรรมรู้ภารมณ์ประกอบด้วยบุคคลจากกรณีแต่ตั้งของ 3 องค์

การที่แบ่งแยกกันให้ร้านเจ้อธิบดีโดย รัฐสภารัฐบาล และฝ่ายคุ้มครอง โดยบัญญัติไว้ว่า “คณะคุ้มครองรัฐธรรมนูญประกอบด้วยคุ้มครองรัฐธรรมนูญจำนวนก้าคน โดยรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และคณะกรรมการคุ้มครองเป็นผู้เลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนฝ่ายละสามคน”³ ส่วนในคราวเป็นประธานนั้นขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุม เพราะฉะนั้นคณะกรรมการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฯ 2517 จึงมีสัดส่วนเป็นครึ่งยี่ห้าร้อยฝ่ายนิติบัญญัติบริหาร และคุ้มครอง คุณสมบัติต้องห้ามของคุ้มครองรัฐธรรมนูญ คือ “จะเป็นสมาชิกกุลิสภาราษฎร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้”⁴

รัฐธรรมนูญฯ 2521 กำหนดให้คุ้มครองรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ประธานรัฐสภา เป็นประธาน มีกรรมการโดยตำแหน่งอีก 2 ตำแหน่งคือ ประธานศาลฎีกา และอธิบดีกรมอัยการ และให้รัฐสภาแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิอีก 4 คน รวมเป็นกรรมการ รวมแล้วคณะกรรมการคุ้มครองรัฐธรรมนูญมีตัวแทนทั้งหมด 7 คน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากการแต่งตั้งโดยรัฐสภาอีก 4 คน ให้ตั้งภายใน 30 วันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการมีการเลือกตั้งทั่วไป การแต่งตั้งแต่ละครั้งจะต้องคุณสมบัติเป็นห้าอีกที่ได้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินี้ขอจัดตั้ง “เป็นสมาชิกกุลิสภาราษฎร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารห้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้”⁵

รัฐธรรมนูญฯ 2534 กำหนดให้คณะคุ้มครองรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ประธานรัฐสภาเป็นประธานคุ้มครองรัฐธรรมนูญ มีกรรมการโดยตำแหน่งอีก 3 ตำแหน่ง คือ ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา และอัยการสูงสุด และให้กุลิสภากับสภาราษฎร์ แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์หรือสาขาวิศวกรรมศาสตร์อีกสิบละ 3 คน คุ้มครองรัฐธรรมนูญซึ่งแต่งตั้งโดยกุลิสภาราษฎร์และสภาราษฎร์ มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี แต่อาจได้รับแต่งตั้งใหม่ได้ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินี้ “จะเป็นสมาชิกกุลิสภาราษฎร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารห้องถิ่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่นมิได้”⁶

ในระหว่างที่สภาราษฎร์และสภาราษฎร์สิ้นอายุหรือถูกยุบ ซึ่งทำให้ไม่มีประธานสภาราษฎร์แทนราษฎร์ ก็ให้กรรมการที่เหลือเป็นคุ้มครองรัฐธรรมนูญ รวมทั้งเวลาที่กรรมการที่มาจากภายนอกแต่งตั้งโดยกุลิสภาราษฎร์และสภาราษฎร์หมดวาระและยังไม่มีการแต่งตั้ง ก็ให้กรรมการที่เหลือปฏิบัติหน้าที่ไปได้ การประชุมคณะคุ้มครองรัฐธรรมนูญมาประชุมไม่น้อยกว่า 5 คนจึงจะเป็นองค์ประชุม

โดยปกติจะมีการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตัดความร่างพระราชบัญญัติและกฎหมายที่ใช้บังคับคดีว่ามีข้อความขัดแย้งต่อนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในกรณีที่เป็นร่างพระราชบัญญัติการตัดความจะเกิดขึ้นเมื่อนายกรัฐมนตรีร้องขอหรือสมาชิกสภารองขอ สำหรับสมาชิกสภาก็ต้องมีสมาชิกจากสภากำกับได้ลงชื่อร่วมกันไม่ต่ำกว่า 1/5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของ ส.ส. ในกรณีที่เป็นพระราชบัญญัติโดยสมบูรณ์แล้วตามมติที่ร้องขอให้ตัดความได้ เมื่อศาลเห็นด้วยกับคู่ความที่ได้ยังว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับคดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ถ้าคณะกรรมการรัฐธรรมนูญตัดความว่าขัดกับรัฐธรรมนูญ ร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นอันตกไป

ในการนี้ที่ผ่านบริหารตราพระราชกำหนด ถ้าสมาชิกกุลิสภารือ ส.ส. จำนวนไม่น้อยกว่า 1/5 ของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาก็เห็นว่า การออกพระราชกำหนดนั้น ไม่เป็นไป “ในกรณีเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศหรือความปลอดภัยสาธารณะ หรือความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปักษ์พืดสาธารณะ” ให้ร้องขอให้ประธานสภาก็ต้นแบบเป็นสมาชิกส่งความเห็นให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ ถ้าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนไม่น้อยกว่า 2/3 ของจำนวนคุณลักษณะรัฐธรรมนูญทั้งหมดเห็นด้วย ให้พระราชกำหนดดังกล่าวเป็นโมฆะไม่มีผลบังคับใช้มาแต่ต้น

คุณลักษณะรัฐธรรมนูญของรัฐธรรมนูญฯ 2534 ยังมีหน้าที่ต้องตัดความรัฐธรรมนูญ หากได้รับการร้องขอจากนายกรัฐมนตรีโดยมติคุณลักษณะรัฐมนตรี และประธานสภากุลิสภาราชภราณทั้งประธานกุลิสภานากรในกรณีที่สภากลับไม่เห็นด้วยต่อความ

นอกจากมียังมีอำนาจวินิจฉัยในเรื่อง สมาชิกสภารของสมาชิกสภากันได้คนหนึ่งว่าสิ่นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญอนุญาตให้มีการจัดตั้งศาล อื่น เช่น ศาลแรงงาน ศาลปกครองฯ ในกรณีที่มีปัญหาว่าคดีที่เกิดขึ้นบางคดีจะต้องเขียนศาลมายได้ ให้เป็นหน้าที่ของคุณลักษณะรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย

พระฉันนั้น จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจคุณลักษณะรัฐธรรมนูญแต่เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่คัดกษัตริย์รัฐธรรมนูญ กอยป้องกันไม่ให้มีกฎหมายใดจะละเมิดบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ นับได้ว่าเป็นเครื่องมือในอันที่จะรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

เจิงอุรรถ

¹ไกสินทร์ วงศ์สุรัสวดี, ความเป็นมาของการปกครองในระบบธุรกิจภาคและระบบธุรกิจภาคในประเทศไทย (เจริญวิทยาการพิมพ์, 2518), 15.

²มาตรา 89, รัฐธรรมนูญฯ 2489.

³มาตรา 218, รัฐธรรมนูญฯ 2517.

⁴มาตรา 119, รัฐธรรมนูญฯ 2517.

⁵มาตรา 185, รัฐธรรมนูญฯ 2521.

⁶มาตรา 201, รัฐธรรมนูญฯ, 2534.

⁷มาตรา 172, รัฐธรรมนูญฯ, 2534.

ภาคผนวกที่ 11 (2)

ศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ 2550

วิทยา จิตนุพงศ์

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมิได้พิพากษาอրรถกติทั่วไป แต่มีอำนาจพิจารณาอนุจัจย์เฉพาะคดีที่มีปัญหากฎหมายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ หน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญคือการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ

การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมีขึ้นเพื่อวัดถุประสงค์ดังนี้

- เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวม โดยมิให้มีการบัญญัติกฎหมายที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้
- เพื่อประโยชน์ในการปกครองประเทศด้านการรักษาดุลยภาพการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กรตามทบทวนภายในรัฐธรรมนูญ อันเป็นกระบวนการการดูแลอำนวยระหว่างองค์กรต่าง ๆ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตย
- เพื่อคุ้มครองปักษ์ป้องรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศ เพื่อต่อรองรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุดไว้ เมื่อบัญญัติกฎหมายใดมีข้อความ เจตนารมณ์ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญก็จะต้องมีการควบคุมโดยวินิจฉัยให้กฎหมายนั้นไม่มีผลใช้บังคับ

1. องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง และดุลการศาลรัฐธรรมนูญอีก 8 คน รวมเป็น 9 คน ซึ่งพระมหากษัตริยทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้ (มาตรา 204)

(1) ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งสำเร็จตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 3 คน

(2) ดุลการในศาลปกครองสูงสุด ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ดุลการในศาลปกครองสูงสุด โดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวน 2 คน

(3) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนิติศาสตร์อย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

(4) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขาวรัญศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์อื่น ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินอย่างแท้จริง จำนวน 2 คน

โดยผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ตาม (3) และสาขาวรัญศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ ตาม (4) ต้องผ่านการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาดุลการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วย (มาตรา 206)

- 1) ประธานศาลฎีกา
- 2) ประธานศาลปกครองสูงสุด
- 3) ประธานสภาผู้แทนราษฎร
- 4) ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร
- 5) ประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญซึ่งเลือกกันเองให้เหลือหนึ่งคน

ในการนี้ที่ไม่มีกรรมการตำแหน่งใด หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ให้คณะกรรมการสรรหาดุลการศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง มติในการคัดเลือกให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยเปิดเผยและจดทำบัญชีรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีคุณสมบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้ได้รับการเสนอชื่อนั้น หันนี้ มติในการเสนอชื่อดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมกรทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ (มาตรา 206 (1))

ในการนี้ที่วุฒิสภาให้ความเห็นชอบให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป แต่กรณีวุฒิสภามิเห็นชอบไม่ว่าหันนี้จะมีคำแนะนำใดๆ ก็ตามไปยังคณะกรรมการสรรหา

- หากคณะกรรมการสรรหาเห็นด้วยกับวุฒิสภาก็ให้เริ่มกระบวนการสรรหาใหม่
- หากคณะกรรมการสรรหาไม่เห็นชอบกับมติของวุฒิสภาก็และมีมติยืนยัน

ด้วยคะแนนเสียงเอกฉันท์ ให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป (มาตรา 206 (2))

2. ข้อห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญและดุลการศาลรัฐธรรมนูญ

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและดุลการศาลรัฐธรรมนูญดัง

- (1) ไม่เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ
- (2) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือไม่เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของรัฐวิสาหกิจหรือของหน่วยงานของรัฐ

- (3) "ไม่ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาต หรือดำเนินการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้เป็นลูกจ้างของบุคคลใด"
- (4) "ไม่ประกอบวิชาชีพอิสระอื่นใด" (มาตรา 207)

3. วาระการดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาต

ประธานศาลรัฐธรรมนูญและคุณภาพการศาลมีความสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่ในการยุติธรรม ตามกฎหมาย โดยมีวาระการดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาต เก้าปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาต สำหรับวาระเดียว (มาตรา 208)

4. องค์คณะและวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

องค์คณะของคุณภาพการศาลมีความสำคัญในการนัดพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัย ต้องประกอบด้วยคุณภาพการศาลมีความสำคัญไม่น้อยกว่าห้าคน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก (มาตรา 216 วรรคหนึ่ง) เว้นแต่จะมีบัญญัติเป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งมีเพียงกรณีเดียวคือการวินิจฉัยว่าพระราชกำหนดไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนคุณภาพการศาลมีความสำคัญทั้งหมด (มาตรา 185 วรรคสี่)

คุณภาพการศาลมีความสำคัญซึ่งเป็นองค์คณะทุกคนจะต้องทำความเห็นในการวินิจฉัยในส่วนของตนพร้อมแตลงด้วยว่าจากต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ (มาตรา 216 วรรคสอง)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญและความเห็นในการวินิจฉัยของคุณภาพการศาลมีความสำคัญทุกคน ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 216 วรรคสาม)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากพิจารณาเหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกเว้นอ้างอิง (มาตรา 216 วรรคสี่)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะกรรมการดิรีศาล และองค์กรอื่นของรัฐ (มาตรา 216 วรรคห้า)

วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 216 วรรคหก)

5. อํานาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

(1) อํานาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี มีดังต่อไปนี้

1) พิจารณาวินิจฉัยว่า อดีตหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพระราชบัญญัติ ที่มีผลบังคับใช้ในราชอาณาจักร หรือข้อบังคับในเรื่องใดของพระราชบัญญัติ ที่มีผลบังคับใช้ในราชอาณาจักร ตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 65 วรรคสาม)

2) พิจารณาวินิจฉัยว่า บุคคลหรือพระราชบัญญัติใดกระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ในการนี้ที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พระราชบัญญัติที่ดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพระราชบัญญัติได้ (มาตรา 68 และมาตรา 237)

3) พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาพัฒนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (มาตรา 91)

4) พิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกพระราชบัญญัติที่ข้อให้วินิจฉัยเพราเดดูว่า พระราชบัญญัติที่ดังกล่าวเป็นสมาชิกอยู่นั้น มีมิติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพระราชบัญญัติ (มาตรา 106 (7))

5) พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนนำเข้าทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไชย โดยต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง (มาตรา 141)

6) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติ (มาตรา 149 วรรคสอง)

ที่คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาพัฒนราษฎรเสนอ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาพัฒนราษฎร หรือประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลฎีกาและประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเสนอ (มาตรา 140 วรรคสอง ประกอบมาตรา 149 วรรคสอง) มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้

7) พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วหรือร่างพระราชบัญญัติใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำเข้าทูลเกล้าทูลกระหม่อม

ถวายพระมหากาษัตริย์เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา 154)

8) พิจารณาอนุมัติว่า ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา และร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือรัฐสภา แล้วแต่กรณีให้ความเห็นชอบแล้ว แต่ยังมิได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (มาตรา 155)

9) พิจารณาอนุมัติว่า การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมการ มีการเสนอ การแปรบัญญัติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนได้เสียโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย (มาตรา 168 วรรคเจ็ด)

10) พิจารณาอนุมัติว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (มาตรา 183 ประกอบมาตรา 91 และมาตรา 92)

11) พิจารณาอนุมัติว่า การตราพระราชกำหนดของคณะรัฐมนตรีเป็นไปเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศไทย ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือป้องปัตภัยพิบัติสาธารณะ และตราพระราชกำหนดขึ้นเนื่องจากเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ (มาตรา 185)

12) พิจารณาอนุมัติว่า หนังสือสัญญาใดเมบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกราชอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิบดีโดย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อกำลังทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศไทยอย่างร้ายแรง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา (มาตรา 190 วรรคหก)

13) พิจารณาอนุมัติว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก้ดีขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ (มาตรา 211)

14) พิจารณาอนุมัติว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาโดยสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้ (มาตรา 212)

15) พิจารณาอนุมัติ กรณีที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มิใช่ศาลดังแต่สององค์กรขึ้นไป (มาตรา 214)

16) พิจารณาในจดีย้ว กรรมการภาครเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ (มาตรา 233)

17) พิจารณาในจดีย่าว บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามคำร้องผู้ดูจากการแผ่นดิน (มาตรา 245 (1))

18) พิจารณาในจดีย่าว บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้กระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของคณะกรรมการธิการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (มาตรา 257 (2))

(2) อำนาจหน้าที่อื่น

1) อำนาจหน้าที่ของประธานศาลรัฐธรรมนูญ

1.1) เป็นกรรมการสรรหาราษฎร์สามัญกุลิสภา (มาตรา 113)

1.2) เป็นกรรมการในคณะกรรมการสรรหาราบุคคลเพื่อตั้งสำนักงานต่างๆ

ในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ

- เป็นกรรมการสรรหาราษฎร์สามัญกุลิสภา (มาตรา 231)

- เป็นกรรมการสรรหาราษฎร์ดูจากการแผ่นดิน (มาตรา 243)

- เป็นกรรมการสรรหารากกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (มาตรา 246)

- เป็นกรรมการสรรหาราษฎร์คณะกรรมการตรวจสอบเงินแผ่นดิน (มาตรา 252)

- เป็นกรรมการสรรหารากกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(มาตรา 256)

2) การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรอร่างพระราชบัญญัติที่ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้รักษาการ (มาตรา 139 (3) และมาตรา 142 (3))

3) การเสนอคำแปรบัญญัติต่อคณะกรรมการธิการในกรณีพิจารณาบัญชีรายรับรายจ่ายของรัฐสภา (มาตรา 168 วรรคเก้า)

(3) เปรียบเทียบกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ต่างจากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ดังต่อไปนี้

1) อำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้น

ก. พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วก่อนนำเสนอขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยซึ่งดังพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่อง

ข. พิจารณาวินิจฉัยว่า การตราพระราชกำหนดของคณะรัฐมนตรี เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรับด่วนอันมิอาจจะหลอกเลี้ยงได้

ค. พิจารณาวินิจฉัยว่า หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิขอปิดโดย หรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ โดยจะด้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทำด้วยความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างร้ายแรง ด้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

ง. พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสียหายที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ และเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว

จ. พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายได้กระทบด้วยสิทธิมนุษยชน และมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ตามคำร้องของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ

2) อำนาจ หน้าที่ ในการยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2541 ได้นำไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

การพิจารณาวินิจฉัยว่า พรรครการเมืองกระทำการในลักษณะที่ถือว่าเป็นการกระทำการเพื่อให้ได้มา ซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศไทย โดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ เนื่องจากหัวหน้าพรรครการเมืองหรือกรรมการบริหารพรรครการเมืองผู้ได้มีส่วนรู้เห็นหรือปล่อยปะละเลย หรือทราบการกระทำการของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งกระทำการ ก่อ หรือสนับสนุนให้ผู้อื่น กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา หรือระเบียนหรือประกาศของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งกระทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมแล้ว แต่มิได้ยับยั้งหรือแก้ไขเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (มาตรา 237)

3) อำนาจหน้าที่ที่แก้ไขให้เป็นขององค์กรอื่น

การพิจารณาวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ได้จ้างใจไม่ยืนบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปักปิด

ข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ร่างรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ต่างด้าวแห่งทางการเมือง (มาตรา 250)

(4) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549

- 1) บรรดาอรรถคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญก่อนวันที่ 19 กันยายน 2549
- 2) เมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่
- 3) บรรดาการใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญได้แก่

ก) การวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎหมาย ข้อนั้นคับ หรือการกระทำของบุคคลใด ตามคำร้องของผู้ติดรวมจากการแฝงเดินของรัฐสภา ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ติดรวมจากการแฝงเดินของรัฐสภา พ.ศ. 2542 มาตรา 17

ข) การวินิจฉัยชี้ขาดค่าสั่งของนายทะเบียนพระကการเมือง และการวินิจฉัยสั่งให้บุพพรคการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระคคการเมือง พ.ศ. 2541 มาตรา 17 มาตรา 22 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 33 มาตรา 65 และมาตรา 66 แล้วแต่กรณี

ค) การวินิจฉัยกรณีผู้ต่างด้าวแห่งทางการเมืองผู้ใดจะไม่ถูกบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือจะไม่ถูกบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 34

6. ผู้มีสิทธิเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

ในการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญจะเริ่มดำเนินการเองไม่ได้ ต้องมีผู้เสนอคำร้องให้พิจารณาและมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้บุคคลและองค์กร เป็นผู้มีสิทธิเสนอคำร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

1. ศาล (ศาลปกครอง ศาลทหาร ศาลยุติธรรม และศาลอาญา ฯ)
2. ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาหรือประธานรัฐสภา
3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. นายกรัฐมนตรี

5. อัยการสูงสุด
6. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
7. ผู้ดูแลรายการแผ่นดิน
8. คณะกรรมการการเลือกตั้ง
9. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิก

ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

10. กรรมการบริหารพัฒนาเมืองจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนกรรมการบริหารพัฒนาเมือง
11. สมาชิกพัฒนาเมืองจำนวนไม่น้อยกว่า 50 คน
12. นายทะเบียนพัฒนาเมือง

7. หน่วยธุรการของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญมีหน่วยธุรการคือ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น ทั้งนี้ เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ และมีเลขานุการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ สำหรับการแต่งตั้งเลขานุการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญต้องมาจากการเสนอของประธานศาลรัฐธรรมนูญและได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 217)

8. การดำเนินการตามบทเฉพาะกาล

1. ให้คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 เป็นศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยให้ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลฎีกา เป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นรองประธานศาลรัฐธรรมนูญ

และให้ผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่ได้รับเลือกเป็นตุลาการรัฐธรรมนูญคงตำแหน่งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งต้องไม่เกินหนึ่งร้อยห้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้มีการแต่งตั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป ครั้งแรกตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ (มาตรา 300 วรรคหนึ่ง)

2. ให้บันัญญัติมาตรา 35 วรรคสอง วรรคสาม และวรคสี่ ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2549 ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ขึ้นใช้บังคับกล่าวคือ ให้ใช้ข้อกำหนดฯ เดิมไปพลงก่อนและให้สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญกำหนดที่เป็นหน่วยธุการต่อไป (มาตรา 300 วรรคสาม)

3. ในระหว่างที่ยังมิได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำนิจัยได้ แต่ทั้งนี้ ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้ว เสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น (มาตรา 300 วรคห้า)

4. บรรดาคดีหรือการใดที่อยู่ในระหว่างดำเนินการของคณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญตามบทเฉพาะกาลนี้ดำเนินการต่อไป และเมื่อมีการแต่งตั้งคุ้ลาการ ศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญนี้แล้ว บรรดาคดีหรือการที่ค้างดำเนินการนั้นโอนไปอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่แต่งตั้งขึ้นใหม่ (มาตรา 300 วรคสี่)

5. ข้อยกเว้นการพิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ กรณีร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ในการจัดให้มีการเลือกตั้งตามมาตรา 295 ได้แก่

- 1) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระบรมราชโองการเมือง พ.ศ. 2550
- 2) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550

3) ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 (มาตรา 305 (3))

6. ข้อยกเว้นการนิจัยข้อด้วยสิ่งที่ไม่สามารถจัดให้เป็นอันใช้ได้ ตามหนังสือสัญญาที่ได้ดำเนินการไปก่อนแล้ว ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้เป็นอันใช้ได้ (มาตรา 305 (5))

9. ข้อสังเกตในช่วงเปลี่ยนผ่านและเริ่มต้นใช้บังคับรัฐธรรมนูญ

1. คาดการณ์ว่าจะมีคดีมาสู่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นจำนวนมาก เนื่องจากอำนาจหน้าที่และช่องทางในการยื่นคำร้องเพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญที่สิ้นสุดหรือยุบเลิกไป เช่น ผู้ตรวจสอบการแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนชาติ และประชาชนที่ถูกกลั่นเมิดสิทธิและเสรีภาพแต่ไม่อาจใช้สิทธิ์ด้วยวิธีการอื่นได้ สามารถยื่นคำร้องหรือฟ้อง ตรงมายังศาล

รัฐธรรมนูญได้ ประกอบกับมีร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญใหม่หลายฉบับ ซึ่งต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญเสียก่อนที่จะประกาศใช้บังคับ รวมทั้งน่าจะเกิดปัญหาความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและการใช้บังคับรัฐธรรมนูญระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญด่าง ๆ พoSมควร

2. ด้วยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในส่วนอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเปลี่ยนแปลงไปประกอบกับระบบบริหารงานบุคคลในภาคราชการจะมีการเปลี่ยนแปลง อาจส่งผลให้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2542 ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและหลักการบริหารงานบุคคล ก็ได้ นอกจากนี้ อาจจะต้องปรับปรุงโครงสร้างและระเบียบเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนที่ปรับปรุงใหม่ด้วย

3. ศาลรัฐธรรมนูญ ยังจะต้องมีส่วนในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนั้น

หมายเหตุ รวมรวมและเรียบเรียงจากหนังสือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญ จัดพิมพ์โดย ส่วนประชาสัมพันธ์สำนักอำนวยการ กิจการศาลรัฐธรรมนูญ

ภาคผนวกที่ 11 (3) ศาลปกครอง ตามรัฐธรรมนูญ 2550

วิทยา จิตนุพงศ์

ศาลปกครองเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่พิจารณาและพิพากษา “คดีปกครอง” ซึ่งได้แก่ ข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำ หรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติต่อประชาชน (มาตรา 223)

เหตุผลหรือความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเป็นพิเศษแยกด้วยจากศาลยุติธรรมนั้น ก็เนื่องจากคดีปกครองมีลักษณะที่แตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป คดีแพ่งและคดีอาญาเน้นเป็นการโต้แย้งสิทธิระหว่างเอกชนด้วยกัน และรัฐกับเอกชน โดยในคดีแพ่งเอกชน ทั้งคู่ต้องมีหน้าที่พิสูจน์เองฝ่ายใดมีสิทธิ์ก่าวกัน ส่วนในคดีอาญาผู้ใดกล่าวอ้างว่าผู้อื่นกระทำความผิด ผู้นั้นมีหน้าที่พิสูจน์เองให้ได้ว่าผู้ที่ถูกกล่าวหาหนันกระทำความผิดจริง ศาลจึงมีหน้าที่รับฟังพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่าย และวินิจฉัยซึ่งขาดว่า ผู้ใดถูกผู้ใดผิด ซึ่งเรียกว่า “ระบบกล่าวหา”

สำหรับคดีปกครองนั้น เป็นคดีที่เอกชนพิพาทกับรัฐ จึงเป็นการยกที่เอกชนจะหาหลักฐานมายืนยันข้อกล่าวอ้างของตน เพราะฝ่ายราชการจะเป็นผู้ครอบครองเอกสารไว้ทั้งหมด ดังนั้นศาลมีหน้าที่ต้องໄต่สวนคดี เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุด โดยไม่ต้องรอฟังข้อเท็จจริงแต่เพียงจากเอกสารหรือพยานหลักฐานของคู่กรณีเท่านั้นนอกเหนือนั้นคุณลักษณะของศาลปกครองก็จะต้องเป็นผู้มีความรู้เรื่องเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการปกครองและกฎหมายปกครอง และกฎหมายที่นำมาใช้กับศาลปกครอง

การที่ระบบการพิจารณาคดีปกครองแตกต่างไปจากระบบการพิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญาทั่วไป และต้องใช้คุณลักษณะที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ ตลอดจนกฎหมายที่ปรับใช้เป็น

กฎหมายปักครอง จึงทำให้จำเป็นต้องจัดตั้งศาลปักครองขึ้นเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพาทคดีปักครองโดยเฉพาะ

โครงสร้างของศาลปักครองจะแบ่งออกเป็นเพียง 2 ชั้นศาล

1. ศาลปักครองชั้นดัน (ทั่วไปส่วนกลางและส่วนภูมิภาค)

2. ศาลปักครองสูงสุด

รัฐธรรมนูญฯ 2550 ได้กำหนดคณะกรรมการดุลการศาลปักครอง คณะกรรมการศาลปักครองประกอบด้วยบุคคล ตั้งต่อไปนี้

(1) ประธานศาลปักครองสูงสุดเป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนเก้าคนซึ่งเป็นดุลการในศาลปักครองและได้รับเลือกจากดุลการในศาลปักครองด้วยกันเอง

(3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับเลือกจากวุฒิสภาสองคน และจากคณะกรรมการรัฐมนตรีอีกหนึ่งคน

คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และวิธีการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 226)

อำนาจหน้าที่ของศาลปักครอง

ศาลปักครองในแต่ละชั้นมีอำนาจหน้าที่แตกต่างลดหลั่นกันไป โดยศาลปักครองชั้นดันเป็นศาลแรกที่คู่กรณีจะนำคดีมาฟ้อง หากคู่กรณียังไม่พอใจใจกรรมการ "อุทธรณ์" ไปยังศาลปักครองสูงสุดได้ เว้นแต่คดีบางประเภทที่มีความสำคัญมาก เช่น การฟ้องขอให้เพิกถอนพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายระหว่าง ก็ฟ้องคดีต่อศาลปักครองสูงสุดได้โดยตรง

การฟ้องคดีปักครอง

การฟ้องคดีต่อศาลปักครองไม่ต้องทำตามแบบ เพราะถือหลักของความสะดวกและไม่ยุ่งยาก และที่สำคัญคือไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้าเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการทำลายเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปักครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปักครองที่ขอให้สั่งใช้เงินหรือส่งมอบทรัพย์สิน จึงจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในอัตราอย่างละ 2.5 ของทุนทรัพย์ แต่ไม่เกิน 200,000 บาท

สำหรับเงื่อนไขในการฟ้องคดีนี้จะกำหนดแต่เพียงว่าจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเสียก่อน เช่น ใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น และได้มีการสั่งการตาม

กกฎหมายนั้นแล้ว หรือเป็นกรณีที่ได้ดำเนินการแล้ว แต่ไม่ได้มีการสั่งการภายในเวลาอันสมควร หรือภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด จึงจะนำกรณีดังกล่าวมาพ้องคดีต่อศาลปกครองได้

ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง ได้แก่

1. ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรือผู้ที่อาจได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย โดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการกระทำหรือการดูแลการกระทำการของหน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. ผู้ซึ่งมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง
3. ผู้ดูแลการแผ่นดินของรัฐส่วนในกรณีที่เห็นว่ากฎหมายหรือการกระทำการของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
4. กรณีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลปกครองและการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อน ความเสียหาย หรือยุดิชั่นได้ແย়นน จะต้องมีการกำหนดคำบังคับตามกฎหมาย

หมายเหตุ รวมรวมและเรียนเรียงและปรับปรุงจากหนังสือประชาชนกับศาลปกครอง

จัดพิมพ์โดย สำนักงานศาลปกครอง